

УДК 159.9:37-051

Кириченко Р.В.,

*к.психол.н., доцент кафедри педагогіки та методики професійного навчання
Київського національного університету технологій та дизайну, rim11@inbox.ru*

Україна, м. Київ

ПРОФЕСІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

У статті висвітлено наукові підходи до розкриття змісту понять «потенціал», «особистісний потенціал», «професійний потенціал»; проаналізовано психологічну структуру професійного потенціалу особистості педагога, розглянуто особливості розвитку професійного потенціалу педагога.

Ключові слова: *потенціал, ресурси особистості, особистісний потенціал, професійний потенціал, професійний потенціал педагога.*

Постановка проблеми. В умовах інтенсивних, а часто навіть кризових, соціально-політичних, економічних, культурних, світоглядних перетворень найважливішим ресурсом розвитку суспільства стає потенціал особистості, компетентної у виконанні своїх соціальних та професійних функцій, відповідальної у прийнятті рішень, здатної до саморозвитку. У сучасних умовах розвитку нашої країни необхідні нові наукові підходи до вирішення проблем людини в багатьох сферах суспільного життя. Адже ми живемо в інформаційному суспільстві, коли бурхливі зміни здійснюються за відносно короткий час. Людина змушена реагувати на них, проте часто вона не готова до постійних змін у суспільстві. Щоб адекватно реагувати на ці зміни, людина повинна активізувати свій особистісно-професійний потенціал.

Актуальність дослідження професійного потенціалу педагога обумовлена станом розвитку суспільства та особливостями професійної педагогічної діяльності. Сучасні реалії життя підвищують значущість особистісно-професійної успішності педагога. В умовах реформування освіти зростають вимоги до вчителя, зокрема до підвищення рівня його професіоналізму та досягнення високого ступеня самореалізації. Одним із ефективних засобів професійної самореалізації педагога є розвиток і модернізація, удосконалення його професійного потенціалу, що й підкреслює науково-практичну актуальність проблеми дослідження.

Мета статті полягає в аналізі існуючих підходів, в яких так чи інакше розглядається феномен професійного потенціалу; у виокремленні основних психологічних умов розвитку в процесі діяльності особистості; розкритті змісту професійного потенціалу особистості педагога та його психологічної структури.

Виклад основного матеріалу. Проблема потенційного у психіці людини як невикористаних психічних резервів, здатних актуалізуватися під впливом певних умов, є однією з найбільш актуальних міждисциплінарних проблем, витоки вивчення якої сходять з праць Л. Виготського, С. Рубінштейна, В. М'ясищева, Б. Ананьєва, О. Леонт'єва, Л. Божович, Б. Ломова.

Психологічна наука вивчала професійний потенціал в багатьох контекстах: гуманістичної самоактуалізації (А. Маслоу, К. Роджерс, Г. Олпорт); здібностей і зокрема творчих здібностей (М. Верггеймер, Дж. Гілфорд,

Е.П. Торренс; Т.І. Артем'єва, Д.Б. Богоявленська, В.М. Дружинін, О.О. Мелік-Пашаєв, Я.О. Пономарьов, Б.М. Теплов); потребнісно-мотиваційної сфери (Д. Аткінсон, В.К. Вілюнас, Л. Портер, Е. Лоулер, Х. Хекхаузен; В.Г. Асєєв, І.Ф. Бєляєва, І.А. Джидар'ян, Є.П. Ільїн, В.І. Ковальов, В.Г. Подмарков, Т.С. Тарасов); ресурсів особистості (Р. Лазарус, С. Хобфолл, В.О. Бодров, К.О. Абульханова, Л.І. Анциферова, К. Муздибаєв, Н.С. Водоп'янова, Л.В. Куликов, Д.О. Леонт'єв, Т.В. Корнілова); педагогічної творчості як елементу педагогічної майстерності (О.А. Абдулліна, І.А. Зязюн, М.В. Савін, Н.В. Кузьміна, В.О. Сластьонін, З.І. Слєпкань, Р.Х. Шакуров, І.С. Якиманська).

Розроблені концепції розвитку потенціалу особистості (А.О. Деркач, В.Г. Зазикін, В.М. Марков, В.М. М'ясищєв, Б.Д. Паригін, В.К. Сафонов, В.І. Слободчиков, М.І. Шевандрін та ін.); виокремлено методи діагностики потенціалу людини (І. Ансофф, П.Ф. Друкер, Дж. Куїн, Г. Мінцберг, Г. Саймон, Е. Петтігрю, Е. Ендрюс). Значущі дослідження, присвячені вивченню феномена потенціалу, здійснили В.М. Гунін, С.Ю. Ляпіна, А.Г. Поршнєв, З.П. Румянцева, М.О. Саломатін, І.М. Дроздов, О.М. Зубова, В.М. Маркін, О.В. Д'ячкова, О. П. Ходаєва та ін.

У роботах С.Л. Рубінштейна, В.М. М'ясищева, Б.Г. Ананьєва опрацьовано такі поняття, як «актуальна потреба», «актуальна спроможність», «актуальна ситуація», «актуальні і потенційні характеристики людини» [8; 11]. С.Л. Рубінштейн підкреслював, що людину як особистість характеризує не тільки те, що вона є, але і те, ким вона хоче стати, до чого вона активно прагне. Особистісний розвиток людини він визначає як реалізацію індивідом своєї потенційної універсальності, нескінченності, як становлення людини в індивіді. Тобто її характеризує не тільки те, що вже склалося і реально функціонує в її особистості, але й те, що складає «внутрішній зміст особистісного розвитку» (сфера можливостей) [8; 11]. В.М. М'ясищєв виділяв у структурі психічного дві базисні складові: процесуальну та потенційну. Вони становлять єдність, виступаючи при цьому різними, а не тотожними поняттями. Б.Г. Ананьєв, досліджуючи процес онтогенетичного розвитку людини, особливе значення надавав проблемі вивчення психічних резервів та ресурсів, ставив питання про розкриття істинних потенціалів розвитку людини. Під потенціалом він розумів властивості індивіда й

особистості, що визначають готовність і здатність до виконання дій та досягнення в ній певного рівня продуктивності, інтегровані в людині як у суб'єкта діяльності. На його думку, потенціали розвитку є одними з істотних властивостей як особистості, суб'єкта діяльності, так і індивіда. Він зазначає, що людина як суб'єкт трудової діяльності має певні потенціали – працездатність і спеціальні здібності, активність у формі ціннісних орієнтацій, мотивів. Доцільно, на думку Б.Г. Ананьєва, розглядати потенційні характеристики з погляду функціонального боку структури особистості. У зв'язку з цим ядром потенціалу особистості автор називає працездатність [11].

За Д.О. Леонтьєвим особистісний потенціал – це узагальнена системна характеристик індивідуально-психологічних особливостей людини, що лежить в основі здатності особистості виходити зі стійких внутрішніх критеріїв і орієнтирів у своїй життєдіяльності і зберігати стабільність діяльності й смислових орієнтації при зовнішньому тиску і в змінних умовах [5].

Важливими для розуміння сутності потенціалу є праці Л.С. Виготського, Г.С. Костюка, С.Д. Максименка, в яких потенціал розглядається у взаємозв'язку з діяльністю. Потенціал не існує сам по собі як якась відособлена від діяльності сутність, а матеріалізується в різних видах людської діяльності [6]. Він, таким чином, завжди має діяльну природу (Б.Г. Ананьєв, Д.О. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, Д.М. Узнадзе та ін.) [5; 6; 11]. Це пов'язує в єдине ціле діяльність з виявленням, розвитком і реалізацією потенціалу.

За С.Д. Максименком, потенціал – це така можливість, яка, реалізуючись у діяльності, удосконалюється, залишаючись потенційною (ймовірною можливістю), в той час як діяльність відокремлена від потенціалу і є засобом досягнення поставленої мети [6].

Психологічна структура потенціалу особистості включає такі складові: задатки, схильності, інтереси, прагнення до створення нового, прояв загального інтелекту, наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, працьовитість, здібності до вироблення особистісних стратегій. Тільки в єдності цих компонентів можливе становлення і гармонійний розвиток особистості, вдосконалення її потенційних можливостей [13].

Особистісний потенціал розвитку людини включає, перш за все, ресурси особистості, дані їй від народження, а також світогляд, мотивацію до самореалізації особистісних якостей (комунікативний, емоційний, пізнавальний, творчий потенціал).

Цінною компонентою особистісного потенціалу є надання переваги складному перед простим, прагнення пізнати зміст, а не обмежитися формою. Ефективність колективного пошуку розв'язку проблеми залежить від багатьох факторів, провідним серед яких є принциповість індивіда у суттєвому і компромісність у дріб'язковому. У потенціалі особистості знаходить собі місце активна життєва позиція індивіда і його скромність в оцінці результатів власної праці.

Узагальнюючи психологічні теоретичні погляди вчених на проблему розкриття змісту потенціалу особистості, можна дати такі визначення особистісному потенціалу:

– *особистісний потенціал* – це динамічна психологічна система з тенденцією до сталого досягнення цілей, що дозволяє перевищувати звичайні діяльнісні показники за рахунок накопиченого особистісного ресурсу можливостей на шляху до досягнення акме [5];

– *особистісний потенціал* – це комплекс психологічних властивостей, що дає людині можливість приймати рішення і регулювати свою поведінку, враховуючи й оцінюючи ситуацію, але виходячи насамперед зі своїх внутрішніх уявлень і критеріїв.

На нашу думку, поняття «особистісний потенціал» фіксує як здатність до творчості, так і прагнення до самовдосконалення, саморозвитку. Як структури, що дозволяють особистості зберігати свій стан і дають імпульс до саморозвитку, можуть виступати інтелектуальний і творчий потенціали, кожному з яких відводиться своя роль у формуванні, стабілізації та розвитку цілісної особистості.

Проведений аналіз літератури дозволяє нам виділити основні складові особистісного потенціалу у контексті діяльності людини, кожна з яких, у свою чергу, може бути системно розглянута як потенціал:

1. Гносеологічний потенціал (система знань, умінь, навичок, уявлень, світогляду, пізнавальних здібностей). Цією проблематикою займалися Ю.О. Власенко, Г.С. Костюк, С.Д. Максименко, О.П. Шестопалова та ін.

2. Аксиологічний потенціал (система цілей, цінностей та орієнтації, соціально-психологічних установок). Чітко висвітлені ці питання у роботах С.Л. Рубінштейна, Д.М. Узнадзе та ін.

3. Творчий потенціал (можливість творити, знаходити нове, діяти оригінально і нестандартно). Важливими для розуміння сутності творчого потенціалу є праці О.М. Матюшкіна, В.О. Моляка, М.Л. Смільсон та ін.

4. Комунікативний потенціал (здібності спілкування, розуміння і взаєморозуміння, здатності до оволодіння спілкуванням, комунікативні якості, вміння та навички). Дана проблематика розглядається у роботах Л.С. Виготського, О.І. Власової, Я.Л. Коломінського, А.В. Мудрика та ін.

5. Художній потенціал (система художньо-естетичних потреб, форм і способів їх задоволення). В.В. Антоненко, О.В. Завгородня розглядали зазначені питання.

6. Професійний потенціал (відповідність орієнтації, схильностей, професійних уподобань обраної професії, наявність відповідного типу особистості, рівень професійної мотивації). Дана проблематика опрацьована у роботах О.І. Вишняк, Е.А. Хохлової та ін.

7. Духовний потенціал (система смислів і смисложиттєвих орієнтації, духовно-моральних цінностей, життєвих позицій і моральних настанов особистості в системі загальнолюдських моральних норм). Ці питання висвітлено у працях К.А. Абульханової-Славської, Л.В. Мар'яненко та ін.

У деяких публікаціях зустрічаються певні спроби охарактеризувати категорію «професійний потенціал», проте як у теоретичному, так і в практичному значенні вона недостатньо досліджена.

Так, у психологічному словнику дається таке визначення цієї категорії: професійний потенціал – це сукупність можливостей і здібностей для опанування професійною діяльністю та удосконалення в ній [9].

С.В. Ківалов та Л.Р. Біла під професійним потенціалом кар'єри державних службовців розуміють «сукупну здатність кадрів державних службовців до ефективного виконання професійних обов'язків, яка досягається через професійну освіту, практичні навички, досвід та інші службові ресурси» [4].

Професійний потенціал людини є частиною її потенціалу як особистості, тобто відносно індивідуума професійний потенціал - це частина потенціалу людини, яка формується на основі природних даних (здібностей), освіти, виховання та життєвого досвіду. В якісному плані професійний потенціал є похідним від рівня розвитку технічного базису і соціально-економічних умов відтворення населення і сукупної здатності до праці. Ці чинники визначають зміст і якість загальної і фахової освіти, розвитку системи охорони здоров'я, фізичної культури, професійної підготовки, морального виховання. Кількісний аспект професійного потенціалу є похідною від кількості працездатного населення, його статево-вікової структури.

Потенціал особистості є системним та ієрархічним утворенням. З.Ф. Сіверс зазначає, що потенціал особистості може мати творчу або руйнівну спрямованість. Оскільки людина завжди перебуває на різних щаблях поступу до більш високих рівнів свого розвитку, то доцільно оцінювати не тільки її наявний потенціал, але й різницю потенціалів різних рівнів, тобто резерв або ресурс [12].

В.М. Марков пропонує ієрархічну модель опису потенціалу людини як соціально-особистісної системи: біологічний потенціал (визначається біоенергетичними процесами і їх специфікою) – психологічний потенціал (пов'язаний з психічною саморегуляцією) – особистісний потенціал (охоплює особистісно-професійний та професійно-особистісний потенціали) [7]. Вчений пропонує розглядати професійний потенціал як частину особистісно-професійного потенціалу, який охоплює інтелектуальний, мотиваційний, операційний, комунікативний, творчий, інноваційний потенціали та ін. Проаналізуємо поняття «професійний потенціал» і «професійний потенціал педагога».

Згідно з ресурсним підходом до визначення потенціалу під професійним потенціалом фахівця розуміється відновлювана самокерована система його внутрішніх ресурсів, які виявляються в професійних досягненнях. Ключовою якістю професійного потенціалу є його системність. Отож, потенціал охоплює не тільки сукупність ресурсів, але й систему управління ними, яка має свідомий та несвідомий рівні. Професійний потенціал як сукупність усіх наявних засобів, можливостей, ресурсів, прихованих здібностей спочатку розвивається, нагромаджується, а пізніше реалізується у професійній діяльності. Структура професійного потенціалу визначається його внутрішнім поділом на реалізований та нереалізований потенціали.

Реалізований професійний потенціал визначається професійним досвідом фахівця і в зв'язку з постійним відновленням потенціалу людини проявляється в

накопичених у процесі професійного розвитку «корисних» якостях, знаннях, навичках, уміннях і здібностях, які дозволяють якісно здійснювати професійну діяльність [7].

Нереалізований професійний потенціал визначається ціннісно-мотиваційною структурою особистості спеціаліста і визначає напрями зміни професійного потенціалу. Ці зміни можуть бути і реактивними, що визначаються динамікою розвитку професійного середовища і змінами об'єктивних професійних вимог, і активними, що висувують завдання індивідуального розвитку суб'єкта діяльності, наприклад, на основі вияву надситуативної активності [7].

Професійний потенціал учителя розкривається в педагогічній діяльності через самореалізацію. Близьким до поняття «професійний потенціал педагога» є педагогічний професіоналізм, що розглядається як стійкі властивості суб'єкта, які забезпечують високу продуктивність педагогічної діяльності і її гуманістичну спрямованість.

Найглибше дослідив категорію «професійний потенціал» І. П. Підласий. Він розкрив це поняття на прикладі діяльності педагога. Професійний потенціал «об'єднує в собі багато різнопланових і різнорівневих аспектів підготовки і діяльності вчителя» і «визначається як система природних і набутих у процесі професійної підготовки якостей»:

ППП = Пнчп + Пчзн + Пдсп + Пдпд,

де, ППП – професійний потенціал педагога;

Пнчп – незмінна частина потенціалу, зумовлена загальними природженими здібностями особистості;

Пчзн – частково змінна (прогресивна) частина потенціалу, зумовлена природними спеціальними здібностями особистості, розвиток останніх у процесі професійної підготовки і практичної діяльності;

Пдсп – компонент потенціалу, який додається спеціальною підготовкою у вузі (спеціальний);

Пдпд – частина потенціалу, яку набувають у процесі практичної діяльності педагога [10].

Актуальним є питання про детермінанти розвитку потенціалу особистості. На думку А.О. Деркача, розкриття потенціалу особистості насамперед пов'язано з розвитком здібностей людини, особливо тих, які стосуються діяльності чи відповідають спрямованості особистості. Розвиток здібностей у фахівців, як правило, реалізується в процесі самонавчання і професійної діяльності, коли суб'єктом ставляться завдання особистісно-професійного росту і досягнень. Як зазначає вчений, пріоритетним є розвиток інтелектуальних здібностей. Розвиток здібностей повинен також супроводжуватися становленням важливих сійним досягненням. І нарешті, формування і розвиток відповідних умінь і навичок. Саме в розвитку цієї системи «здібності – якості – вміння – мотиви – смислоутворення» А.О. Деркач вбачає основні механізми розкриття потенціалу особистості [1].

Перспективними психотехнологіями розвитку професійного потенціалу педагога є:

– технологія коучингу;

– технологія раціонального використання і примноження індивідуальної ресурсності суб'єктів праці;

– технологія саморегуляції психічних станів як фактор підвищення працездатності й ефективності діяльності;

– технологія тайм-менеджменту.

Коучинг – техніка, що позиціонується як технологія розкриття професійного потенціалу. Технологія коучингу акумулює в собі можливості тренінгових методів, НЛП, опитувальних технологій [3]. Коучинг – це індивідуальне тренування людини для досягнення значущих для неї цілей, підвищення ефективності планування, мобілізації, внутрішнього потенціалу, розвитку необхідних здібностей і навичок, освоєння передових стратегій отримання результату [3]. Головна особливість коучингу – допомога людині в пошуку власного рішення, а не вирішення проблеми за неї, сприяння особистості в розкритті своєї стратегії подолання професійних труднощів за рахунок виділення головних та енергетичних ресурсів.

Важливим фактором модернізації професійного потенціалу і підвищення рівня професіоналізму особистості є раціональне використання і примноження індивідуальної ресурсності суб'єктів праці. Т.І. Гера диференціювала такі критерії творчих ресурсів педагога:

– аналітико-синтетичне опрацювання типової, на перший погляд, ситуації;

– особистісно зорієнтоване й алоцентричне (здатність звільнитися від однобічного або узагальненого ставлення до речей) розв'язання педагогічних задач щодо бачення унікальності учня;

– нетипове застосування стандартних педагогічних прийомів;

– творче комбінування стандартних засобів, форм і методів досягнення мети;

– створення нових педагогічних технік;

– вихід із реальної ситуації, творче регулювання власного часу в професіогенезі (планування кар'єри, сім'ї), регульоване планування своєї професійної діяльності в контексті особистої життєтворчості [2].

Технологія саморегуляції психічних станів як фактор підвищення працездатності й ефективності діяльності розробляється в межах підходів стресменеджменту О.І. Жданова, гуманітарно-технологічного розвитку А.С. Гусевої, аутопсихологічної компетентності Л.А. Степної, психічної стійкості М.Ф. Секача, саморегуляції психічних станів Л.Б. Забелової [7].

Тайм-менеджмент – сучасна технологія організації часу та підвищення ефективності його використання, яка формує вміння особистості оптимізувати свій особистісний часовий ресурс.

Висновки. Професійний потенціал – нове інтегративне поняття, яке узагальнює уявлення про ресурси особистості та їх реалізацію в професійній діяльності, охоплюючи сферу здібностей та мотивації фахівця. Важливою умовою успішної самореалізації педагога в професійній діяльності є розвиток професійного потенціалу засобами навчання та самонавчання, а також саморозвитку професійно важливих здібностей, якостей, вмінь, мотивації. Перспективи подальших досліджень мають полягати у визначенні методів та сучасних засобів діагностики професійного потенціалу особистості педагога, розробки

програм тренінгів розвитку професійного потенціалу вчителя із застосуванням сучасних психотехнологій.

Література

1. Ақмеология: учеб. пособ. /А.Деркач, В.Зазықин.–СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
2. Гера Т.І. Активізація творчих ресурсів педагога у процесі його професіоналізації /Т.І. Гера //Психологія і суспільство.– 2012.– № 2 (48).– С. 112–123.
3. Зеер Э.Ф. Психология профессиональных деструкций: учеб. пособ. для вузов / Э.Ф. Зеер, Э.Э. Симанюк. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2005. – 240 с.
4. Ківалов С.В. Організація державної служби в Україні: навч.-метод.посіб./ С.В. Ківалов, А.Р. Біла. – Одеса: Юридична літ-ра, 2002. – 328 с.
5. Леонтьев Д.А. Личностное в личности. Личностный потенциал как основа самодетерминации [Электронный ресурс]. – Режим доступа к статье.: <http://www.psychology-online.net>
6. Мақсұменқо С.Д. Генеза здійснення особистості./ С.Д.Мақсұменқо – Қ.: Вид-во ЛПОВ «КММ», 2006, – 240 с.
7. Марқов В.Н. Личностно-профессиональный потенциал кадров управления: психолого-акмеологическая оценка и оптимизация: дис. ... доктора психол. наук: 19.00.13 / Василий Николаевич Марқов. – М., 2004. – 453 с.
8. Мясоед П.А. С.А. Рубинштейн: идея живого человека в психологии/ П.А. Мясоед //Вопросы психологии. – 2009. – № 4. – С. 108-118.
9. Психологический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.hist.vsu.ru>
10. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: учеб. для студ. пед. вузов: В 2 кн./ И.П. Подласый. – М.: Гуманит. Изд. Владос, 1999. – Кн.1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.
11. Психология личности: Словник-довідник/ За ред. П.П. Горностая, П.М. Шитаренко. – Қ.: Фута, 2001. – 320 с
12. Сіверс З.Ф. Феномен творчості як базова складова акмеологічного розвитку особистості / З.Ф. Сіверс // Освіта і управління.– 2008 III. 11. – № 1. – С. 47–55.
13. Шитаренко П.М. Поняття потенціалу в історичному ракурсі / Життєві домагання особистості / П.М. Шитаренко. – Қ.: Педагогічна думка, 2007. – 456 с.

References

1. Ақмеология: учеб. пособ. /А.Деркач, В.Зазықин.–СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
2. Гера Т.І. Активізація творчих ресурсів педагога у процесі його професіоналізації /Т.І. Гера //Психологія і суспільство.– 2012.– # 2 (48).– С. 112–123.
3. Зеер Э.Ф. Психология профессиональных деструкций: учеб. пособ. для вузов / Э.Ф. Зеер, Э.Э. Симанюк.-М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2005. – 240 с.
4. Ківалов С.В. Організація державної служби в Україні: навч.-метод.посіб./ С.В. Ківалов, Л.Р. Біла. – Одеса: Юридична літ-ра, 2002. – 328 с.
5. Leontev D.A. Lichnostnoe v lichnosti. Lichnostnyy potentsial kak osnova samodeterminatsii [Elektronnyy resurs]. – Режим доступа к state.: <http://www.psychology-online.net>
6. Мақсұменқо С.Д. Генеза здійснення особистості./ С.Д.Мақсұменқо – Қ.: Вид-во ЛПОВ «КММ», 2006, – 240 с.
7. Марқов В.Н. Личностно-профессиональный потенциал кадров управления: психолого-акмеологическая оценка и оптимизация: дис. ... доктора психол. наук: 19.00.13 / Vasily Nikolaevich Markov. – М., 2004. – 453 с.

8. Myasoed P.A. S.L. Rubinshteyn: ideya zhitovogo cheloveka v psikhologii/ P.A. Myasoed //Voprosy psikhologii. – 2009. – № 4. – S. 108-118.

9. Psikhologicheskij slovar [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.hist.vsu.ru>

10. Podlasyy I.P. Pedagogika. Novyy kurs: ucheb. dlya stud. ped. vuzov: V 2 kn./ I.P. Podlasyy. – M.: Gumanit. Izd. Vldos, 1999. – Kn.1: Obshchie osnovy. Protsess obucheniya. – 576 s.

11. Psykholohiia osobystosti: Slovnyk-dovidnyk / Za red. P.P. Hornostaia, T.M. Tytarenko. – K.: Ruta, 2001. – 320 s

12. Sivers Z.F. Fenomen tvorchosti yak bazova skladova akmeolohichnoho rozvytku osobystosti / Z.F. Sivers // Osvita i upravlinnia.– 2008 T. 11. – # 1. – S. 47–55.

13. Tytarenko T.M. Poniattia potentsialu v istorychnomu rakursi / Zhyttievyy domahannia osobystosti / T.M. Tytarenko. – K. : Pedahohichna dumka, 2007. – 456 s.

Kyrychenko R.V.,

candidate of psychological sciences, associate professor of Pedagogic and techniques for vocational training department of Kyiv National University of Technologies and Design , rim11@inbox.ru

Ukraine, Kyiv

PROFESSIONAL POTENTIAL OF THE TEACHER'S INDIVIDUALITY

The article deals with scientific approaches to disclosure of the «personal potential», «professional potential of the teacher's individuality» concept. We analyze the psychological structure of professional potential of the teacher's individuality. We describe features the development of professional potential of the teacher.

Key words: *potential, resources of personality, personal potential, professional potential, professional potential of the teacher .*

